

Retningslinjer for vedlikehald av Kossdalsvegen



På bakgrunn av ei synfaring vart det i november 2021 laga ei tilstandsvurdering av vegen, der ein del forhold vart peikt på. Dette dokumentet er meint å gje eit oppdatert oversyn, samt å gje nokre føringar for vedlikehaldsarbeidet framover, med utgangspunkt i at vegen er eit kulturminne, eit mykje brukt turområde og eit turmål og ein attraksjon i seg sjølv. Dokumentet tek for seg strekninga frå inste enden av Kossdalsvatnet til toppen av svingane, der vegen går gjennom steingarden. Grovt sett er det området som viser på biletet over.

Tilstand

Murane

Eitt av forholda det vart peikt på i tilstandsrapporten, var at det meste av murverket i vegen, og i ura mellom svingane var dekt av mose, torv og busk-og trevegetasjon som gjorde det vanskeleg å vurdera tilstanden. Etter dette har det vorte utført eit stort dugnadsarbeid der det aller meste av murane har vorte reinska, slik at det no er råd å seia noko sikkert om kva tilstand murane er i. Det er gledeleg å kunna slå fast at det aller meste er i god forfatning, og reinskinga gjer at det gode murhandverket no er synleg, og pregar opplevinga av dette kulturminnet for dei som brukar vegen på ein heilt annan måte enn då mosen dekte.



Sjølv om det meste er i ein god og stabil tilstand, vart det no synleg 3 stader ein må vera merksam på, i tillegg til der vegen allereie var rast ut nedom 1. svingen, rekna nedanfrå. Desse får ein kort omtale her, for den utraste delen vert det vist til skildringa i tilstandsrapporten.

Murfoten under 4. svingen



Bileta viser muren under 4. svingen, biletet til venstre er frå synfaringa i 2021, biletet til høgre er frå 2023. Dei illustrerer godt kor vanskeleg det er å vurdere muren når han er dekt med vegetasjon.

Under 4. svingen er det ein høg mur, og i murfoten på denne kan ein sjå at det har vore noko rørsle. Det kjem til syne ved at steinane i området har ei uvanleg stilling, og det er unormalt store opningar og manglande kontakt mellom nokre av steinane. Dette har ikkje forplanta seg vidare i muren, så det er ingen deformasjon vidare oppover. Murfoten er murt med stor stein, og steinen ligg støtt, så det er ingen fare med tanke på klatring eller ferdsel der. Men ein bør likevel vera merksam på dette og følgja med framover om det er aktive endringar, for i så fall vil det kunna verta omfattande skade.



Biletet viser området der det har vore noko rørsle i murverket.

Støttemur i 5. svingen



Biletet over viser muren i overkant av svingen. Han har nok vore murt bort til bergnabben i høgre kant av biletet, og har hatt til føremål å halda på massane bak og hindra at dei sig ned i grøfta og ut i vegbana. No er det nettopp det som har skjedd på denne staden. Ein bør ha som mål å retta opp i slike skadar, for med det vil ein leggja eit godt grunnlag for å halda framtidig skadenivå lågt, og ein vil kunna konsentrera seg om ordinært vedlikehald heller enn å måtta handtere ekstraordinære og uforutsette skadar.

8. svingen



Biletet over viser muren og stabbesteinane i 8. svingen. På ein strekning på 3-4 m har murfoten svikta, og muren har sege ut og ned. Dette viser att i vegbana som ein deformasjon, og ein ser denne midt i biletet. Det kan sjå ut til at muren har rakna opp til ein stor stein (markert med raud pil), men årsaka er ikkje så godt å seia noko om, for sjølve murfoten er dekt over av reinskemassar. Dette partiet er ustabilt, og både muresteinar og stabbesteinar står på skrei. Som ein ser av biletet er det ikkje særleg høgt utfor her, så det er ikkje stort potensiale for personskade eller vidare skade på vegen. Slik sett er det ein relativt ukomplisert skade å retta opp i.

Grøftene

På synfaringa i 2021 framsto grøftene som noko forsømte. Dei var attgrodde og stadvis fylte med lausmassar. Sidan dess har mykje av grøftene vorte reinska opp, og er no i betre forfatning. Dei gjer truleg ein mykje betre jobb med å leia vekk vatnet der dei har vorte reinska. Grøftereinsking vil vera eit regelmessig vedlikehaldsarbeid, og ein bør inspisera og kartleggja utsette punkt under store nedbørsperiodar. Likeeins bør ein undersøkje vegen og grøftene systematisk for å finna eventuelle stikkrenner, dvs. kanalar murt inn under vegen for å leia vatnet vekk. Det er nokre slike på strekninga frå vatnet til første svingen, og desse er merkt som særskilte kontrollpunkt for vedlikehaldet på vedlagt kart. Det er fort gjort at dei vert tetta av kvist, lauv eller lausmassar.



Eit forhold som skapar vanskar for grøftereinskinga, er granene som er planta tett på vegen, sjå biletet på forrige side. Dette gjeld særleg strekninga mellom vatnet og svingane. Desse granene er kanttrelle som veks kraftig, og rotsystemet arbeider seg inn i vegen. Som biletet viser, blokkerer røtene grøfta og leier vatnet inn i vegen. Vatnet grev i grusen og påfører vegen skade. Desse trea utgjer ein viss risiko for meir omfattande skade dersom dei skulle rotvelta. På vegen innover dalen

ser ein at granene er nokså utsett for rotvelt, sidan vinden vert så kanalisert, og ein finn mange døme på tre i vegkanten som har rotvelta. Dei vil kunna dra med seg delar av veggen om dei går over ende, og eventuelt riva ut delar av veggen om dei legg seg over veggen.

Frå eit vedlikehaldsperspektiv bør trea ryddast vekk i eit belte langs veggen, og dette vil også gagna utsiktsforholda på veggen.

Vegdekket

Saman med dei attgrodde grøftene var veggen i 2021 prega av at vegetasjonen åt seg inn i vegbana, slik at vegkantane var grasgrodde og låg høgare enn veggen, og effektivt hindra rennande vatn å finna veggen ut frå vegbana. Mykje av skadane ein kunne sjå då skreiv seg frå desse forholda.

På det dugnadsarbeidet som har vorte gjort etter dette, har det tydeleg vore lagt vekt på å reinska kantane, og mykje av veggen har vorte grusa. Han framstår no som mykje betre vedlikehalden, og ein må berre fortsetja dette arbeidet.

Det står framleis att nokre stader der grusen delvis er vaska vekk, og ein bør, dersom det let seg gjera, sjå reinsking av grøftene i samanheng med grusinga på desse stadane.

Når det gjeld stabbesteinane og sikringsarbeid, så gjeld fortsatt det som står i tilstandsrapporten frå 2021, her er ingen endringar.

Tiltak

Tiltak eigna som oppdrag for fagfolk

Nokre av tiltaka vil vera best eigna å setja vekk til profesjonelle aktørar. Dette gjeld særleg muringa, der ein bør sikra at det vert brukt forsvarlege faglege vurderingar og at arbeidet vert gjort etter kulturminnefaglege retningslinjer. Likeeins gjeld det for stabbesteinane og for fjellsikringa like nedom svingane.

Desse tiltaka vil gjerne verta gjennomførte som sjølvstendige prosjekt, og sannsynlegvis vil det måtta skaffast eiga finansiering, noko som kan vera avgjerande for kor tid dei vert gjennomført.

Her kjem eit forslag til prioritering, samt kort omtale av tiltaka:

1) Mura opp att utrast del av veggen

Det har gått mange år sidan veggen raste ut, og raset er berre mellombels sikra ved at nokre stokkar er lagt over. Det er viktig for tryggleiken til folk som ferdast å få ordna dette, og det vil gjera det lettare å komma vidare oppover med lette maskiner til vedlikehalds- og reparasjonsarbeid vidare oppover. Det er viktig at det vert etablert ei betre løysing for murfoten enn den som var, men det bør stillast krav til dei som står for arbeidet at arbeidet vert gjort som

handmuring, men med mindre gravemaskin som løftehjelp, med stadeigen stein og i same stil og handverksmessige utføring som i muren elles. Dette for at ikkje den kulturhistoriske verdien skal verta redusert.

2) Rassikring

Dette gjeld knausen på oppsida av veggen der utrasinga er. Her burde ein fått ei vurdering av fagfolk på rassikring, både på faregrad og moglege tiltak. Skal det gjerast reinskearbeid, vil det vera råd å verna veggen med til dømes skytematter, så han ikkje tek skade av arbeidet.

3) Vegmur i 8. svingen

Her må ein forventa at skaden vil utvikla seg vidare, slik det ofte gjer når banda i ein mur slepper taket. Her bør reinskemassane fjernast, slik at ein kjem til murfoten og får oversyn over situasjonen. Same krav til utføringa bør stillast her som der veggen har rast ut.

4) Støttemur i 5. svingen

Omfanget av arbeidet her er av omlag same storleik som i 8. svingen, men det trugar ikkje veggen i same grad. Her er det viktig at ein ikkje berre pyntar på fasaden, men tek tak i sjølve årsaken til at det rasar ut. Bakmuren og ein del av massane bak bør fjernast, og bakmuren bør murast opp att dimensjonert for å stå i mot massane. Muren vart nok sett opp ut frå ei fagleg vurdering av at massane bak ikkje var stabile, og utrasinga har vist at det er tilfelle.

5) Stabbesteinane

Veggen vert no nesten utelukkande brukt av fotgjengarar, så stabbesteinane har ikkje same funksjonen som sikring som før. Det er likevel ynskjeleg å få på plass att dei steinane som manglar, det ville gjeve veggen eit løft som kulturminne og attraksjon. Dei fleste steinane vil nok finnast i nærleiken, og det bør vurderast om dei skal boltast fast så dei får stå i fred.



I vegkanten ser me ei grop der stabbesteinen ein gong stod. Det er godt mogleg det er ein av steinane like nedanfor som har vorte kvelva utfor.

Tiltak eigna som dugnadsarbeid

Det halvtanna året som har gått sidan synfaringa i 2021 har vist at det er mykje godt arbeid som kan utførast på dugnad. Grusing og stell av vegdekket, og ettersyn og vedlikehald av grøftene er viktig arbeid som eignar seg godt som dugnadsarbeid. Det er eit løft som må gjerast for å ta att etterslep, men mykje er gjort allereie for å få tilstanden opp på eit nivå der det fungerer slik det skal. Då vil arbeidet for det meste bestå av periodisk ettersyn og ordinært vedlikehald.

Vegdekket

- Bør grusast og stellast slik at midten av vegen ligg høgast, og ein sikrar effektiv avrenning sidevegs. Forhindra at det dannar seg hjulspor eller andre langsgåande søkk som leier vatnet i vegen.
- Ikkje la det gro til med mose og gras i kanten av vegbana, der det er lite slitasje. Dette vil hindra avrenninga.
- Eit godt grusdekket fordeler trykk godt, og gjer at vegen i større grad toler bruk av maskiner ved vedlikehalds- og reparasjonsarbeid.
- Ha særskilt merksemd på dråpeslaget frå det overhengande berget i dei sørvestre svingane. Her vil det alltid komma mykje vatn, og det vil finna sine egne vegar og grava i grusen om ein ikkje passar på. Det viktige her er å syta for at vatnet renn effektivt av vegen, og regelmessig fylla i gropene etter dråpeslaget.
- Vårmanadane mars, april og mai er statistisk dei tørraste, og vil gjerne vera dei gunstigaste for grusarbeid, slik at grusen får god tid til å setja seg før haustnedbøren slår til.

- Eit årleg eller halvårleg ettersyn av grusdekket vil gjera at ein fangar opp skadar tidleg, og kan utbetra det før det vert omfattande.

Grøfter og stikkveiter

- grøftene bør reinskast for vegetasjon, lausmassar og greiner, slik at vatnet får renna så fritt som råd og verta leia utanom vegen.
- Det er nokre stikkveiter som leier vatnet gjennom vegen. Desse bør vera særskilte kontrollpunkt, for dei vert lett tetta til av kvist og anna som vatnet fører med seg. Desse er avmerkte på det vedlagte kartet.
- Er ein forsiktig og nøye når ein arbeider, kan ein bruka ei mindre gravemaskin til å ta det grøvste arbeidet, særleg i den fasen ein tek att etterslepet. Det beste vil vera å gå over med grafse og trau etterpå, slik at ein får reinska heilt opp.
- Dei mest nedbørsrike månadane er oktober, november og desember, og desse månadane kjem det også mykje lauv og greiner frå trea som legg seg i grøftene. Det vil difor vera fornuftig å ta ei årleg reinsking av grøftesystemet i oktober-november. Dersom grøftene vert inspisert under ein nedbørstopp, vil ein raskt avdekka kva som fungerer, og kor det trengs utbetringar, slik at vegen står seg godt mot vintervêret. Velfungerande grøfter vil redusera problemet med issvullar, og gjera vegen betre å bruka vinterstid.

Tre, annan vegetasjon

- Ein bør ha ein plan på lengre sikt om å få fjerna trea i eit belte på minst 5 meter frå vegen, for å unngå skade på vegen ved rotvelt og for å gjera det mogleg å reinska opp i grøftene. Dette gjeld særleg strekninga nedom svingane.
- Tre ved inntaket til stikkveitene bør fjernast. Dei utgjer ein fare for konstruksjonen, og dei er ei stadig kjelde til nedfall av greiner, bar og lauv som kan tetta til systemet.
- I dei bratte bergskorvene på sørvestsida av svingane veks det opp lauvtre. Desse strekkjer seg ut frå berget etter lyset, og står godt ute av balanse. Dei vert sårbare for våte hauststormar, der den grunnlendte jorda er overmetta av vatn, så her vil ein ha eit vedvarande problem med tre og massar som rasar ned i vegen. Her må ein gjera eit val om ein vil førebyggja ved å fjerna desse trea kontrollert, eller om ein heller vil reinska opp etter rasa som kjem. Dersom trea skal fjernast, trengs det folk med klatreutstyr og -kompetanse. Det er mogleg at dette fins i venelaget, eller at ein kan be om hjelp frå klatremiljøet på Osterøy.
- Murane bør haldast fri for vegetasjon, slik at ein kan følgja med på tilstanden på murane. Tre som veks opp bør fjernast, for røtene sprenger i murane, og når trea svaier i vinden, virkar røtene som kubein i muren og bryt han frå einannan. Utsikta er ein viktig del av opplevinga i Kossdalssvingane, så dette arbeidet er også med på å halda på denne kvaliteten.

Reinskemassar

Det er ikkje til å komma frå at det vert ein del reinskemassar av vedlikehaldsarbeidet, særleg i ein fase der etterslep på vedlikehaldet vert teke att. Ideelt sett burde desse massane vorte frakta vekk, men det er nok ikkje realistisk når arbeidet vert gjort på dugnad.

I nedste svingen er det tippa utfor mykje massar allereie, og dette vil vera ein lagleg plass å bruka til dette. Ein bør unngå å leggja reinskemassar spreidd rundt mellom svingane. Det vil danna seg jordsmonn, og ein vil få problem med uønskt oppslag av tre og annan vegetasjon. Eit anna forhold er at ein vil kunna dekkja til murar og utrase stabbesteinar og andre kulturhistoriske spor. Områda mellom svingane består for ein stor del av ur, og det bør vera eit mål å halda det slik for framtida, slik at ein fortsatt kan lesa samanhengen mellom vegen og landskapet.

Utstyr

Vegen er bygd med handemakt og enkle mekaniske hjelpemiddel, og er i utgangspunktet bygd for ferdsl til fots og med hest og kjerre eller slede. Det er viktig å ha som bakgrunn når ein vurderer

kva utstyr ein skal bruka. I våre dagar har ein ikkje tilgang på same manuelle arbeidskraft som for 130 år sidan, så det vil vera aktuelt å bruka maskiner i ein del av vedlikehalds- og reparasjonsarbeidet. Det at veggen er såpass intakt og murane for det aller meste er strame og fine, viser godt fagleg nivå på arbeidet og tilseier at veggen skal kunna tola noko belastning. Å bruka maskiner treng ikkje vera noko problem så lenge ein tek omsyn til følgjande forhold:

- Veggen er meir robust når han har eit godt grusdekke enn når grusen er vaska vekk og steinar i sjølve vegkroppen er blottlagt.
- Ved reinsking av grøfter og vegkantar må ein vera særskilt varsam, slik at ein ikkje riv laus stein i murar eller andre konstruksjonar. Dette er eit ansvar som kviler på den einskilde maskinførar.
- Ein kombinasjon av maskinbruk og manuelt arbeid med handreiskap, der ein går over med handreiskap til slutt, vil etterlata eit autentisk og tilfredsstillande uttrykk på det utførte arbeidet.
- Vegbreidde og konstruksjon tilseier at ein truleg bør setja ei øvre grense på omlag 5 tonn. I dei fleste tilfelle vil ein vera betre tent med mindre maskiner enn dette.

Votlo, 6/4 2023

Kjetil Monstad

● Stikkveiter som gjerne bør få ekstra ettersyn

